

Naisten ääniä aluepolitiikassa 30.5.2007

Maaseutu- ja aluepolitiikan tekijöiden keskuudessa sukupuolten erilainen tilanne, erilaiset tarpeet ja poliittisten toimenpiteiden erilaiset vaikutukset havaittiin 1980-luvun loppupuolella. Maaseutuprojektin teettämät selvitykset osoittivat tuolloin naisten muuttavan maaseudulta hätkähdyttävää vauhtia ja uhkakuvana siinsi maaseudun "ukkoutuminen". Ongelman ytimeksi hahmotettiin naisten työpaikkojen väheneminen maaseudun murroksessa: perinteinen maatalon emännöyden työllisti yhä vähemmän naisia ja toisaalta maaseudulta puuttuivat esimerkiksi naisyrittäjyyttä tukevat rakenteet. Erityisesti nuoret naiset hakeutuivat kaupunkeihin koulutuksen perässä. Koska tarve naiseryityiselle politiikalle oli ilmeinen, vakiintui sukupuolinäkökulmaan erikoistunut teemaryhmä maaseutupolitiikassa suhteellisen varhain. Maaseudun naisteemaryhmä toimi maaseutu- ja aluepolitiikassa naisten verkostona vuodesta 1990 kesään 2007 saakka.

Toimintaansa päättävä teemaryhmä kokosi 30.5.2007 verkostoaan - maaseutu- ja aluepolitiikassa tai -kehittämisessä toimivia naisia yhteiseen seminaariin. Paasitornissa noin 50 naisen joukko, joista monet olivat olleet mukana maaseudun naisteeman kehittämisessä alusta alkaen, kertasi tähänastisia saavutuksia ja pohti teeman tulevaisuutta Naisteemaryhmän jälkeen.

NAISET MAASEUDUN TÄRKEIN VOIMAVARA

Seminaarin avasi tuore maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttila, joka totesi työsarkaa Naisteemaryhmän teemoissa edelleen riittävän. Yhä edelleen sukupuolten väliset palkkaerot ovat selkeät ja naiset törmäävät lasikattoihin yritysten johtopaikoilla. Naiset ovat myös itse avainpaikalla tilanteen muuttamisessa: naisten tulisi Anttilan mukaan entistä aktiivisemmin hakeutua ns. miehisiin koulutusaloille ja näin ehkäistä segregatiota. Anttila korosti tulevan työvoimapulan edellyttävän kaikkien resurssien hyödyntämistä. Naisten poismuutto maaseudulta jatkuu, vaikka yhä useampi nainen haluaisi asua maalla. Alueelliset erot naisten työllistymismahdollisuuksissa on nostettava esiin - erityisesti harvaanasutun ja syrjäisen maaseudun kehittämiseen on ryhdyttävä entistä tehokkaammin. Työtä naisten äänen kuulumaan saamiseksi maaseutupolitiikassa on Anttilan mukaan jatkettava - ja mahdollisuudet tähän ovat nyt naisenemmistöisen hallituksen aikana otolliset. Hallituskauden aikana tullaan tekemään sekä maaseutu- että tasa-arvopoliittiset selonteot, jotka antavat välineitä kehittämiseen. Selonteolla pyritään kartoittamaan kehityksen tilannetta sekä etsimään keinoja tasapuolisen aluepolitiikan ja vastaavasti tasa-arvopoliitiikan turvaamiseksi.

Puhe herätti vilkasta keskustelua maaseutupolitiikan keinoista puuttua tilanteeseen. Esimerkiksi nostettiin esiin, että nykyinen Manner-Suomen maaseutuohjelma jättää olennaisia maantieteellisiä aukkoja keskittyen maatalousalueiden tukemiseen, jotka kuitenkin ovat kokoa ajan pienenevä osa suomalaista maaseutua. Keskustelussa toivottiin myös, ettei hallitus jättäisi käyttämättä kansalaisvaikuttamisen mahdollisuuksia tulevissa selonteissa.

Toisaalta todettiin, että olennainen vastuu syrjäisten maaseutualueiden kehittämisestä on kunnilla. Palveluverkon turvaaminen on maallemuuton edellytys - kyläkouluja tarvitaan. Nuorten naisten poismuuttoon maaseudulta kunnat voisivat tarttua myös imagon luomisella. Naisten yrittäjyydelle tarvitaan lisää mahdollisuuksia ja kunnat voisivat paremmin profiloitua tässä. Verkostoluottomalli, joka oli perusteellisemmin esillä seminaarin iltapäiväosuudessa, tarjoaisi myös kunnille välineitä pienyrittäjyyden tukemiseen. Ongelmaksi koettiin, että maaseutumaiset alueet jäivät usein marginaaliin seutupolitiikassa. Valtion ja kuntien aluepolitiikka pitäisi lisäksi onnistua paremmin sovittamaan yhteen. Tärkeä käytännön toimenpide lähitulevaisuudessa on PARAS-hankkeen sukupuolivaikutusten arviointi.

MAASEUTUPOLITIIKKA JA SUKUPUOLTEN TASA-ARVO: LÄHTÖKOHTIA, KOKEMUKSIA JA MAHDOLLISUUKSIA

Professori Hilikka Vihinen pohti puheenvuorossaan suomalaisen maaseutupolitiikan rakentumista sukupuolinäkökulmasta. Maaseutupolitiikka on Suomessa organisoitunut sektoripolitiikkojen rajoja ylittävänä verkostona, ja on politiikan alana varsin tuore. Maaseutupolitiikan synty ajoitetaan usein 1970-luvulle. Vihinen nosti esiin merkittävimpänä yksittäisenä maaseutupoliittisena toimena hyvinvointivaltion rakentamisen 1970-luvun vaihteessa. Tuolloin maaseudun murroksen myötä maaseudun perinteiset elinkeinot olivat kääntyneet selvään laskuun ja työpaikat maa- ja metsäteollisuudessa vähenivät merkittävästi. Hyvinvointivaltion rakentaminen synnytti samanaikaisesti alueellisesti kattavan palvelutuotannon, joka loi maaseudulle uusia työpaikkoja - etenkin naisille.

Itsenäinen maaseutupolitiikka kehittyi 1980-luvun kuluessa ja vakiintui 1990-luvulla ensin Maaseutupolitiikan neuvottelukunnan, sitten yhteistyöryhmän, kautta. Maaseudun naisteemaryhmä on osana maaseutupolitiikan yhteistyöryhmää toiminut sukupuolinäkökulman esillä pitäjänä ja vakiinnuttajana maaseutupolitiikassa. Avainkysymyksenä Naisteemaryhmän työssä on 1980-luvun lopulta asti ollut naisten työllistymisen edistäminen maaseudulla. Tärkeimpinä keinoina tässä työssä Naisteemaryhmä on koko toimintansa ajan korostanut naisten yrittäjyyden tukemista, naisten pääsyä mukaan päätöksentekoon, toimenpiteiden sukupuolivaikutusten arviointia ja sukupuolen esille tuomista tilaisuuksissa. Teemaryhmä on myös korostanut ajankohtaisen tutkimustiedon saatavuuden tarpeellisuutta ja se on sekä edistänyt tutkimusta että pyrkinyt välittämään tutkimustietoa päätöksentekoon.

Kuten Vihinen toteaa, teemaryhmän vahvuutena on ollut pitkäaikaisten jäsenten kautta saavutettu pysyvyys ja vahva kokemus. Teemaryhmä on alusta asti toimineen puheenjohtajansa Kaisa-Leena Lintilän johdolla pystynytkin kausiluontoisuudesta huolimatta pitkäjänteiseen työskentelyyn. Työskentelyä on voinut eteenpäin jäsenten sitoutuminen työhön ja innostus. Vaikean aiheen parissa työskentely ilman valmiita malleja on ollut haastavaa ja tässä on onnistuttu pyrkimällä tarttumaan ennakkoluulottomasti kulloinkin tarjolla olleeseen tilaisuuteen.

Lisätietoa teemaryhmän vaiheista voi lukea tuoreesta YTR:n julkaisusta: *Maaseutupolitiikkaa naisten äänellä. Naisteemaryhmän tarina 1990-2007.* (www.maaseutupolitiikka.fi)

TASA-ARVO - OMALLA VASTUULLA? NÄKÖKULMA SOSIAALISEN JA ALUEELLISEN TASA-ARVON KEHITYSSUUNTIIN

Dosentti Raija Julkunen puhui ajatuksia herättävästi alueellisesta tasa-arvosta ja yllytti pohtimaan, kenen vastuulla tasa-arvoisuus oikeastaan oli. Julkunen mukaan esimerkiksi yhteisvastuun käsite on liikkunut aiemmasta merkityksestään valtion vastuusta nykyiseen omatoinisuuden korostamiseen. Tuloerot ovat kasvaneet, ja eriarvoisessa yhteiskunnassa myös sosiaalinen eriarvoisuus kukoistaa. Yhä selkeämmin onkin nyky-yhteiskunnassa nähtävillä kehitys, jossa tulojen ohella myös arvostusta riittää vain kapealle eliitille. Varallisuus on tärkeä tekijä hyvinvoinnin tuottajana. Meritokratiaan perustuvassa yhteiskunnassa palkitaan saavutuksia - ja erot kertautuvat hyvinvointieroina.

Tulonjakopolitiikkaa korostettiin erityisesti 1960- ja -70-luvuilla, ja Julkunen puhuikin tuolloin vallinneesta "tasa-arvon superideologiasta". 1980-90-lukujen taitteen lama koettiin talouspoliittisen eliitin silmissä taloutta tervehdyttävänä kehityksenä, joka vei yhteiskunnan pois tulonjakopolitiikasta. Tämän jälkeen on nähtävissä siirtymä yhteiskunnan eriarvoistamiseen, tulojen arvostuksen kasvuun ja tuloerojen kasvuun. Kun vuosina 1990-2002 reaalitytulot kasvoivat Suomessa 20 %, merkitsi tämä pienituloisimpien tulojen 1 %:n kasvua, kun taas parhaiten ansaitsevan 1 %:n tulot kasvoivat 122 %. Laman jälkeiseen ajanjaksoon ajoittuvat myös pääomatulojen kasvu, verotusreformi ja prekarisoituminen - "pätkätyöläisluokan" syntyminen. Julkunen viittaa Risto Heiskalan ja Eeva Luhtakallion toimittamaan *Uusi jako* -kirjaan (Gaudeamus, 2006), jossa todetaan kilpailukykyyn korostamisen tulleen jokaiselle elämänalueelle. Tämän "suuren murroksen jälkeen Suomi on vauraampi, avoimempi, tehokkaampi, eriarvoisempi ja entistä julmempi yhteiskunta."

Myös alueellisesti varallisuus on voimakkaasti jakautunut. Kaupunkien läheinen maaseutu pärjää kohtuullisesti sekä elintasoja että psykososiaalisia ongelmia ajatellen. Kun heikoimmassa asemassa ovat perusturvan varassa elävät kansalaiset, alueista harvaanasuttu maaseutu painiskelee syvällisten ongelmien kanssa. Juuri nämä heikoimpaan asemaan joutuneilla alueilla menetetään luottamus siihen, että heidät ylipäätään halutaan pitää yhteiskunnassa mukana.

Kun 2000-luvun kuluessa jotkut erot ovat hivenen supistuneet, on se samalla merkinnyt sitä, että tuottavimpien alueiden tuottavuus on laskenut. Tällöin voidaan myös ajatella, että yhteistä jaettavaa on entistä vähemmän. Julkunen haastoikin pohtimaan, haluammeko hidastaa erojen kasvua, jos tämä merkitsee sitä, ettei kellään mene hyvin.

Julkunen huomauttaa, että kun sukupuolten epätasa-arvo voidaan palauttaa ruumiillisuuteen (nainen synnyttää ja imettää, ja sidotaan täten hoivarooliin ja esimerkiksi työmarkkinoiden näkökulmasta erilaiseen asemaan mieheen nähden) voidaan alueiden epätasa-arvo palauttaa maantieteeseen. Onko epätasa-arvoisuus siis voitettavissa, jos maantiede (tai naisen ruumis) on pysyvää? Vai joutuuko lopulta maantieteestä vai esimerkiksi sattumasta, että Nokia nousee jollekin paikkakunnalle tai että Perlos irtisanoo toisaalla satoja? Alueet on nyky-yhteiskunnassa valjastettu kilvoittelemaan keskenään kilpailukykyisyydessä ja alueen menestykseen vaikuttaa sen kiinnostavuus investointien näkökulmasta. Alueista ei kuitenkaan voida tehdä yhtä houkuttelevia. Pohdittava on, miten kohtuullinen tasa-arvoisuus alueiden kesken voidaan taata.

Hyvinvointivaltio on muuttunut voimakkaasti laman jälkeisen murroksen myötä. Nykyisessä "vaikutavuusyhteiskunnassa" kysytään, mitä rahalla saadaan aikaan. Julkunen näkee samaa sukua olevan myös nykyisen käyttäytymisvaikutuksia korostavan poliittisen keskustelun, jossa esimerkiksi pienten lasten pienituloisia vanhempia halutaan päivähoitomaksuja korottamalla ohjata suosimaan kotihoidoa.

Julkunen nostaa esille Kati Rantalan ja Pekka Sulkusen toimittaman *Projektityhteiskunnan kääntöpuolia* (Gaudeamus 2006), jossa pohditaan EU-Suomen uudenlaista projektien varaan rakentunutta hallintotapaa. Sulkusen mukaan projekti on valtaa ilman keskusta ja valtiosta on tullut projektien "kumppani". Ministeriöt asettavat abstrakteja tavoitteita, jotka projektien toimijat realisoivat. Tärkeää on vaikuttavuuden arviointi. Vallalle on noussut uudenlainen "suunnittelu-usko" - toimintaympäristön muutoksen haasteeseen pyritään vastaamaan kilpailemalla kilpailukykyisyydessä. Innovaatiot lisäävät kilpailukykyä ja innovaatioihin uskotaan.

Minkälaisia paikkoja projektityhteiskunnalla on kaikille tarjota? Onko hyvinvointivaltio murroksensa jälkeen enää naisen paras ystävä? Löytyykö "pienelle toimijalle" tilaa? Esimerkkeinä "pienen toimijuuden" analyysistä Julkunen mainitsee Anu Hirsiahon maahanmuuttajanaisia ja Katri Heikkilän prekariaattia koskevat tutkimukset.

TIETOA, TOIMINTAA, TUNNETTA: NAISTEEMARYHMÄ ALUEPOLITIIKASSA

Aluekehitysjohtaja Kaisa-Leena Lintilän puheenvuoro heijasti pitkäaikaista, omakohtaista kokemusta Maaseudun naisteemaryhmässä. Ilman aikaisempia malleja Naisteemaryhmä on rakentanut sukupuolinäkökulmaa maaseutupolitiikassa - mallien puuttuminen on toisaalta myös mahdollistanut uudenlaisten käytäntöjen luomisen. Maaseudun naisteeman ensi askeleet otettiin 1980-luvun lopulla. Naisteeman mukaantulo maaseutupolitiikkaan oli osa 1980-luvun tasa-arvokeskustelua - naistutkimus toi tuolloin kehittyvänä tieteenalana uutta tietoa sukupuolittuneesta yhteiskunnasta ja valtiollahinnassa oli 1972 perustetun tasa-arvoasiainneuvottelukunnan myötä tunnistettu tasa-arvopolitiikan tarpeellisuus. Toisaalta Naisteemaryhmällä on siemenensä samoin 1980-luvulla muotoaan hakeneessa maaseutupolitiikassa.

Naisteemaryhmä on uudenlaisia toimintatapoja luodessaan löytänyt monesti itsensä edelläkävijän paikalta. Alusta asti teemaryhmän keinovalikoiman kärjessä ollut yrittäjyyden edistäminen on myös nykyisin maaseutu- ja aluekehittämisessä avainasemassa. Lintilä korostaa, että EU:n mukanaan tuoma projektimaailma on avannut maaseudun naisille uudenlaisia mahdollisuuksia. Aikaisemmin naisten projekteja oli vähän - Naisteemaryhmä oli mukana käynnistämässä ensimmäisiä jo 1980-luvun lopulla.

Lintilä on hahmottanut myös muutosta Naisteemaryhmän toimintaympäristössä. Aiemmin keskusteluun voitiin päästä mukaan, jos naisilla oli jotain lisäarvoa tuotavanaan politiikkaan. Nykyisin maaseudun naiskysymys on relevanttina mukana maaseutupoliittisessa keskustelussa. EU toi mukanaan myös vaatimukset tasa-arvopolitiikasta, mikä vaikutti osaltaan siihen, että Naisteemaryhmä vakiinnutti paikkansa maaseutupolitiikan alalla.

Lintilän mukaan Naisteemaryhmän merkitys on korostunut erityisesti naisten äänen tuomisessa keskusteluun. Teemaryhmä on vuosien mittaan pyrkinyt tuomaan esille naisten tietoa ja ääntä – se on tehnyt naisia näkyviksi jo pelkästään olemalla olemassa. Teemaryhmän toimintaa on motivoinut vahva tuntemus siitä, että asioita voi tehdä toisinkin. Esimerkiksi totuttuja miesten luomia toimintamalleja ei tarvitse hyväksyä ja opetella "ainoina oikeina", vaan on uskallettava ajatella ja tehdä toisin.

Yksi tärkeimmistä Naisteemaryhmän korostamista innovaatioista ovat olleet naisten resurssikeskukset, joista Ruotsissa oli saatu hyviä kokemuksia jo 1990-luvulla. Suomessa naisresurssikeskuksia ryhdyttiin perustamaan 1990-luvun lopulla. Resurssikeskusten toimintamalli lähtee nimenomaan alueiden tarpeista ja ne toimivat tiedon välittäjinä alueilta valtakunnalliselle tasolle. Keskusten toiminta on painottunut tapauskohtaisesti esimerkiksi yrittäjätoimintaan tai naisten aseman vahvistamiseen aluehallinnossa, koulutuksessa ja elinkeinoelämässä.

Lintilä huomauttaa, että uusien toimintamallien ja naisten äänen saaminen mukaan innovaatiokeskusteluun on edellyttänyt ajatusten "kääntämistä" vallitsevalle kielelle. Tämä on myös vienyt energiaa: on uuvuttavaa tulkita ajatuksiaan jatkuvasti vieraalla kielellä, ja samalla monet vivahteet saattavat jäädä ymmärtämättä. Naisteemaryhmässä toimineet ovat kuitenkin jaksaneet työskennellä vaativassa toimintaympäristössä tärkeiksi kokemiensa arvojen puolesta. Tämä työ on vaatinut henkilökohtaista oman persoonan laittamista peliin. Teemaryhmän lähes 20-vuotinen toiminta onkin osoitus paitsi yhteishengestä myös toimijoiden henkilökohtaisesta rohkeudesta.

NAISTEN VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSIA ALUEILLA JA VALTAKUNNALLISESTI

Pienryhmissä seminaariosallistujat pohtivat naisten vaikutusmahdollisuuksien haasteita sekä keinoja, joilla kukin omalla tahollaan tulisi edistämään naisten vaikutusmahdollisuuksia.

Ensisijaisena haasteena kaikki pienryhmät kokivat tiukasti istuvat asenteet, joiden muuttaminen on hidas ja hankala prosessi. Pyrittäessä lisäämään naisten vaikutusmahdollisuuksia on nimenomaan asenteiden muututtava. Vallitsevassa asenneilmastossa naiset törmäävät jatkuvasti samoihin esteisiin: rakenteiden sukupuolittuneisuutta ei nähdä, joten naisten jäämistä päätöksenteon, yrittäjyyden ym. ulkopuolelle ei ymmärretä yhteiskunnallisena ilmiönä, vaan vastuu jätetään yksilölle.

Esimerkkejä haasteista:

- Ajan, tilan ja resurssien saaminen/ottaminen!
- Kuntapäätäjistä suuri osa on miehiä ja naisten on vaikea päästä mukaan päätöksentekoon. Toisaalta hyväksi koettu 40/60 % -sukupuolikiintiö ei myöskään koske kaikkia elimiä, esimerkiksi elinkeinojohtajien hallituksessa istuvat kuntien johtajat – jotka ovat kaikki miehiä. Huolta aiheutti, että valta on luisumassa nimenomaan tällaisille elimille. Kun poliittinen päätäjäkunta on pikkuhiljaa saavuttamassa sukupuolten tasapuolista edustusta, uhkana on, että valta valuu samaa tahtia muualle.
- Luottamushenkilöiden kanavien käyttäminen.
- Maakuntien yhteistyöryhmien (MYR) kokoonpano on ongelmallinen: MYR:eissä sukupuolten tasaisesta edustuksesta joutuu huolehtimaan vain kuntapuoli, kun muut tahot nimeävät edustajikseen miehiä, ovat naiset selkeästi aliedustettuina.
- Puhuttaessa kunnan elinkeinopolitiikasta puhe koskee usein vain marginaalista osaa kunnan rahoituksesta. Sen sijaan naisvaltaiset alat, jotka muodostavat pääosan kunnan taloudesta, unohtuvat keskustelusta.
- Virkamieskoneiston ja päättäjien koulutus ymmärtämään sukupuolinäkökulma.
- Kuntien PARAS-hankkeen sukupuolivaikutusten arviointi tehtävä ripeästi.
- Kehittämishajelmien uudelleensuuntaus tai arviointi toimialoittain: millä toimet kehittävät toimialoja, joilla on merkitystä naisille/miehille? Esimerkiksi ns. kärkihankkeisiin panostaminen ohittaa naisten edun.
- Uskottavuusongelma. Puuttuu voimakkaita naispersoonia, jotka puhuisivat vakuuttavasti. Naisten esitysten on hankala mennä läpi.
- Yrittäjyyteen liittyvät asenteet ovat miehisiä.
- Naisyrittäjyyden haasteita on mm. haavoittuvuus: sijaisjärjestelyjen hankaluus, yritys- ja perhe-elämän yhdistämisen vaikeus, äitiysloman järjestäminen.
- Kun maaseudulla korostetaan hoivayrittäjyyttä naisten mahdollisena elinkeinona, huomattava että tämä huonosti palkattua – onko todellinen mahdollisuus?
- Naisyrittäjien tukeminen ja tukien kehittäminen.
- Monialayrittäjyys arvotettava muun yrittäjyyden rinnalle (1/3 maatalouksista monialayrittäjiä).
- Naisia on vähän asiantuntijoina, mikä vaikuttaa mahdollisuuksiin tuoda keskusteluun naisten näkökulmia.
- Naisten työtä ja panosta ei tunnisteta.
- Naisiasiaksi leimautuminen vaikeuttaa hankkeen eteenpäin vientiä.
- Miehillä kaivataan enemmän kokemusta arjen rakenteista, mikä auttaisi lisäämään ymmärrystä naisten tilanteesta.
- Läpinäkyvyyttä lisättävä haku- ja valintaprosesseissa
- Naisten pyrittävä verkostoitumaan – naisten yhteistyö, avoimuus ja lobbauksen lisääminen.

Esimerkkejä keinoista:

- Sukupuoliteeman esilläpitäminen omalla substanssialueella.
- Sektoripolitiikat saatava suvauksen (sukupuolivaikutusten arviointi) pariin.
- Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamishanke (TM, SM, STM): järjestettävä naisertäisiä hankkeita, viranomaiskoulutusta.
- Suvauksen osaamisen lisääminen.
- Rakennerahastojen kautta naisten toimintaan saatava rahaa.
- Talousarvioiden suvaukset eri tasoilla ja organisaatioissa.
- Maaseudun naisten keskusteluryhmät ä naisille "yhteinen agenda" kunnallisvaaleissa?
- Tukia haettaessa puhuttava "kuulijan kielellä", osattava kääntää ajatukset numeroiksi. Tähtäin samalle korkeudelle miesten kanssa.
- Tuettava miehiä, jotka haluavat ylittää sukupuolirajaa – miehet mukaan naisten aloille.
- Tuetaan nuorten naisten urakehitystä.
- MTT:lle enemmän tutkimusta sukupuolinäkökulmasta.

- Naisnäkökulman vahvistaminen Rural Studies –ohjelmassa.
- Lisää rahaa naisten tutkimushankkeille.
- Naisnäkökulman tuominen maaseutupoliittiseen selontekoon.
- Naisjärjestö pitää yllä naisteemaa ja tarjoaa hankeosaamista.
- Naisresurssikeskusten tukeminen, naisyrittäjyyttä edustavien edunvalvonnan tukeminen.
- Myös naisille ”maaseudun kehittäjä” –palkintoja.
- Nostettava julkisuuteen ongelmakohtia, esimerkiksi yliopistojen virantäyttö: 80 % professoreista on miehiä!
- Toimittajien tietoisuuden lisääminen maaseudun naisten tilanteesta, hanketyöstä, yrittäjyydestä jne. Esimerkiksi seminaari naistoimittajille.
- Asioiden selkokielellistäminen. Vaikean kielen käyttö on myös vallankäyttöä!

KATSE TULEVAISUUTEEN: NAINEN MAAILMASSA

Seminaarin lopuksi kuultiin kolme näkökulmaa naisista erilaisissa ympäristöissä. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin johtaja Pirjo Siiskonen pohti naisten tilannetta alueellisesta näkökulmasta. Tulevaisuudessa haasteena näyttäytyivät myös Siiskosen mielestä sukupuolisokeat asenteet. Siiskonen nosti esiin jo käsitteiden ongelmallisuuden maaseudun naisten kannalta. Maaseutupoliittikka ymmärretään Siiskosen mukaan yhä liian usein maatalouspolitiikkana. Tyypillinen yrittäjä puolestaan ymmärretään miehenä. Kun puhutaan maaseutyrittäjästä, puhutaan siis maanviljelijästä, joka harjoittaa koneurakointia! Monesti maaseudun naiset pyristelevät näiden käsitteiden vankina. Tulisi-ko nykyään puhua mieluummin ”yrittäjyydestä maaseudun kontekstissa”? Olisi ymmärrettävä, että naisyrittäjä voi toimia maaseudulla myös ilman kosketusta maaseutuun tai maatalouteen.

Unifemissä toimiva toimittaja Eeva Koskinen puolestaan vei näkökulman globaalille tasolle. YK:n naisten rahasto on toiminut jo 30 vuotta naisten auttamiseksi. Maailmanlaajuisesti monet ongelmat koskettavat nimenomaan naisia: naiset on yhä edelleen jätetty pois rauhanprosesseista. Naisten ja tyttöjen raiskaukset ovat yleinen sodankäyntiväline ja köyhyys on voimakkaasti sukupuolittunut: 70 % maailman köyhistä on naisia. Esimerkiksi Tansaniassa, jossa Koskinen oli juuri vierailut, tytöt putoavat koulutuksen piiristä yläasteelle mentäessä. Positiivisena kehityksenä Koskinen nosti esiin naisten parantuneen pääsyn mukaan politiikkaan kiintiösääntöjen kautta. Toisaalta miehet olivat päättämässä, keitä naisia mukaan otettiin. Koskinen korosti, että EU:n naisina meidän tulisi kantaa vastuamme kehitysmaiden naisten tilanteesta. Tärkeää on, että naiset saadaan mukaan rauhanprosesseihin ja sukupuolinäkökulma huomioiduksi sodanjälkeistä elämää rakennettaessa.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan pääsihteeri Hannele Varsa loi katsauksen tulevaisuuden näkyymiin valtiollisella tasolla. Esimerkiksi palvelurakenteen uudistus on murros, johon sukupuolinäkökulma olisi sisällytettävä jo alusta alkaen – tämä on myös kirjattu hallitusohjelmaan. Sukupuolinäkökulman huomioiminen tehdään usein virkamiesten muun työn ohessa, ja usein pystytään vain lyhyesti esittämään faktat ja suppea analyysi. Silti jo tämä voi Varsan mukaan avata silmät tasa-arvon toteutumiseksi. Esimerkkinä hyvin toimineesta prosessista, jossa sukupuolinäkökulma otettiin mukaan alusta alkaen, Varsa mainitsee työsuojelulain. Laki muuttui prosessissa täysin, kun asioita tarkasteltiin lähtökohtaisesti sukupuoli huomioonottaen. Tuolloin myös naisjärjestöjä kuultiin asiantuntijoina lakia säädettäessä. Palvelurakenteen uudistuksen yhteydessä tulisi Varsan mukaan kiinnittää huomiota ensinnäkin kuntien henkilöstön asemaan. Toiseksi on tärkeä pohtia palveluita sukupuolen kannalta – kuka palveluja käyttää, minkälaisia vaikutuksia palvelujen saatavuudella/ei saatavuudella on kummallekin sukupuolelle, keitä palvelut työllistävät jne. Kolmanneksi on huomioitava, missä ja miten päätökset oikeasti tehdään. Varsa muistutti, että pelkästään sukupuoli ei auta katoamaan sukupuolisensitiivisesti, vaan tässä tarvitaan asiantuntijoita.

Kaisa-Leena Lintilä veti seminaarin lopuksi yhteen Naisteemaryhmän kehityskaarta, tulevaisuuden mahdollisuuksia ja seminaarin satoa. Tärkein teemaryhmän päättymiseen johtanut tekijä on ollut sen toimintaympäristön muutos. Teemaryhmän ydintehtäviä ovat olleet yhteyksien luominen ja tiedon välittäminen maaseudun naisille ja toisaalta sukupuolinäkökulman esille tuominen maaseutu- ja aluepolitiikassa. Nykyisin Naisteemaryhmän toimintakentällä on lukuisia uusia toimijoita, ja naisten verkostot ovat moninaistuneet ja vahvistuneet. Samalla teemaryhmän kaltainen yksittäinen taho ei enää kykene hallitsemaan koko laajaa kenttää – entisenlaisena tiedonvälityskanavana ja koordinoijana ei ole mahdollisuuksia, eikä tarvittakaan, jatkaa. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on kirjattu hallitusohjelmaan – vastuu sukupuolinäkökulmasta on nykyisin kullakin substanssitalolla, eikä enää erillisellä toimijalla. Lintilä totesikin naisteeman saaneen leveämmät hartiat hyödynnettäväkseen. Toisaalta, jos vastuu on kaikilla, kuka oikeasti ottaa asian hoitaakseen?

Muutosta on tapahtunut myös siinä, ettei enää käydä keskustelua naisten edustuksen tarpeellisuudesta työryhmissä. Sen sijaan tarvitaan arvokeskustelua, jotta voidaan edesauttaa yhteiskunnan

asenteiden ja arvojen muutosta. Lintilä kaipasi myös pienimuotoisuuden näkymistä mediassa – globalisaation ja suurten voimien keskellä.

Naisteemaryhmä on lähes kaksikymmentä vuotta toiminut rakentaen naisille tilaa maaseutu- ja aluepolitiikassa, ja voimaannuttanut naisia. Nyt on myös teemaryhmän aika avautua ulospäin, lähteä uusiin ryhmiin ja hyödyntää voimavarojaan toisaalla. Naisten ryhmä on hoitanut tehtävänsä, nyt tarvitaan sukupuolten yhteistyötä!